

6.12

Musikhuset kl. 15.00

FINLAND 100 & RSO 90

Hannu Lintu, dirigent

Niina Keitel, mezzosopran

Tuomas Pursio, baryton

Polyteknikernas Kör, instud. **Saara Aittakumpu**

Eesti Rahvusmeeskoor, instud. **Mikk Üleoja**

*Lotta Wennäkoski: Uniin asti, uruppförande
(beställt av Yle och Polyteknikernas Kör)*

20 min

Sinä joka isket

Luovutat jasmiininkukkia

Sanat

Etude för sommarvind

Kiitä sulho lykkyäsi

*Magnus Lindberg: Tempus fugit, uruppförande
(Yles beställning)*

25 min

PAUS 20 min

Jean Sibelius: Kullervo op. 7

72 min

1. Introduktion (*Allegro moderato*)

2. Kullervos ungdom (*Grave*)

3. Kullervo och hans syster

4. Kullervo drager ut i strid (*Alla marcia*)

5. Kullervos död

Paus ca kl. 15.50. Konserten slutar ca kl. 18.00.

Sänds direkt på Yle Teema & Fem och på webben yle.fi/areena.

LOTTA WENNÄKOSKI

Lotta Wennäkoski började under den senare delen av 90-talet göra sig gällande som en kompositör av lyrisk kamarmusik starkt påverkad av modern lyrik. Man kunde lätt se henne som en vek flicka som älskade poesi, något av en komponerande skör Saima Harmaja (känslig naturlyriker, 1913–37). Så var det verkligen inte! Lottas vänner känner henne som en sprittande levande personlighet i vars sällskap man inte hade en tråkig stund. De sorlande diskussionerna bröts med jämna mellanrum av Lottas sprudlande skratt.

Men å andra sidan – har lyriken nog ständigt varit en viktig källa för Wennäkoski. Hennes musikaliska uttryck har emellertid hela tiden fått allt mer högljudda och kraftiga drag, speciellt då hon började skriva mer och mer musik för orkester.

Wennäkoskis verkförteckning växer såtillvida typiskt, att det rikhaltiga kamarmusikaliska utbudet från ungdomsåren hela tiden hela tiden kompletterats med mera musik för orkester (t.ex. Sakara, Hava och flöjtkonserten Soie). I dessa två genrer har hon använt sig av sinsemellan något olika medel, men i båda dock s.k. utvidgade spelsätt som i synnerhet i orkestermusiken skapar fräsande, skimrande klanger. Även vokalmusiken utgör en egen viktig del av hennes produktion och där är och förblir den moderna poesin närvarande.

Osmo Tapio Räihälä

LOTTA WENNÄKOSKI: UNIIN ASTI

Vad för ett under kunde tänkas vara tillräckligt tungt vägande i ett verk som skall framföras gemensamt av en 117-årig manskör och en 90-årig symfoniorkester vid en självständig nations 100-årsjubileum? Ätminstone nu kärleken. Sålunda består sångcykeln *Uniin asti* av finländska kärleksdikter - helheten är femsatsig men kan gestalts i tre avsnitt. Dikterna på finska kryddas med finlandssvenska och nordsamiska. Valet av språk är givetvis förknippat med uruppförandets solenna natur.

Sinä joka isket är en inledning som inte skyr högtravande tongångar, och som sedan avtar och håller andan i den avskalade andra satsen *Luovutat jasmiininkukkia*. Det rastlöst sorlande *Sánit* bereder för sin del väg för gungande melankoli i *Etude för sommarvind*. Svitens raska, humoristiska och glatt susande final *Kiitä sulho lykkyäsi* är tonsatt fritt efter en folkdikt. Sviten *Uniin asti* är måttbeställd av Polyteknikernas Kör och Yleisradio för jubileumsåret 2017 – jag tackar båda för ett givande samarbete både nu i anslutning till detta verk och tidigare. Grattis Finland!

Lotta Wennäkoski

PÅ SPANING EFTER DEN TID SOM FLYTT

Magnus Lindberg reserverade en exceptionellt lång tidsperiod, hela 14 månader, för att komponera Radions symfoniorkesters beställningsverk för firandet av Finlands 100-åriga självständighet.

Detta är mångfaldigt mer än vad en av världens mest efterfrågade tonsättare i normala fall hinner investera för en motsvarande uppgift. Lindberg tog sig an uppgiften som en arkeolog: han ville återgå till sina arbetsmetoder på 80-talet, då han räknade ut harmonierna i sina verk med en dator kodad med programspråket lisp. För detta ändmål grävde han fram sex urgamla Macintosh 2-maskiner, skruvade och lödde ihop dem med tenn och kolv till en nygamal "superdator" som förmår köra 30 år gamla program tillräckligt effektivt.

Det fanns en orsak att ta på sig allt detta besvär: kompositionstakten har numera accelererat till ett tillstånd som Magnus beskriver med ordet "produktion". Hans långvariga dröm har varit att förnya sin musik så att harmoniken och ackordstrukturerna inom verket skulle utvecklas organiskt. Sålunda letar han efter en väg där övergången från ett ackord till ett annat sker ton för ton, varvid harmonierna utvecklas på ett naturligt sätt. Orsaken till detta är ett problem som besvärar den nya musiken också på ett mera allmänt plan: vår tids musik tumlar om i en ofta komplex klangvärld, där det vertikala skeendet är rikhaltigt, och rytmerna och klangfärgerna oerhört mångsidiga. Samtidigt har man emellertid förlorat något som ännu fanns kvar i den tonala klassiska musiken: harmonierna är inte funktionella och det är just ackordens funktion som skapar former som människoörat och -sinnet kan gestalta.

Tempus fugit har en speltid på en knapp halvtimme och består av fem delar som spelas utan avbrott. Lyssnarna behöver inte vara medvetna om var gränserna går mellan dessa delar, som visserligen nog har var sin egen gestalt.

Den första delen är måhända av mera bekant lindbergsk art och till dess uttryck återkommer även den sista delen. I början av andra delen (ordet "sats" skulle här vara en aning missvisande) presenterar celestan gradvis avancerande tonföljder som då de breder ut sig, ger en öppnare klang som i somligas öron kan låta som om den var besläktad med Messiaen. Andra delen är måhända den mest tungt vägande i verket. Den kontrast som den bildar med första delen ger verkets helhet en klar gestalt och där förekommer också trångföring, bekant från äldre klassisk musik. Tredje delen är visserligen inte alls dess lättare. Övergången sker i och med en livlig dialog i klarinettgruppen. Dessa delar är också huvudsakligen rätt snabb musik.

Fjärde delen är den långsamma delen i *Tempus fugit*, medan den sista helt tydligt är en final. Där nalkas vi världar som påminner om den kulminerande satsen *Stora porten i Kiev* i Mussorgskijs *Tavlor på en utställning* och den är även besläktad med verkets första del. Verkets avslutning är speciellt fascinerande: i stället för en stor smäll återgår musiken till en harmoni som är bekant från början av andra delen. Sedan avtonar musiken i tystnad, men ändå så att hela symfoniorkestern spelar ända till slut. Slutet blir så att säga öppet; vi hörde inte att tiden tog slut.

Osmo Tapio Räihälä

I FINSKHETENS TJÄNST

Uruppförandet av Sibelius *Kullervo-symfoni* den 29 april 1892 blev en milstolpe i den finländska musiken. Framgången var enorm och Sibelius

gjorde sitt definitiva genombrott som orkesterkompositör och som den finländska musiken största tonsättarhopp. Kritikerna överöste verket med beröm och publiken gav sitt vilda bifall.

De långa linjerna i symfonins första sats (Allegro moderato) introducerar verkets stämning. Sibelius skrev om hur viktig Kalevalastämningen är. Han strävade inte så mycket efter att i detalj uttrycka alla vändningar i intrigen. I de instrumentala satser är *Kullervo* inte enbart programmusik fastän det nog också i dem finns en viss narrativitet. Sibelius gjorde ett besök i Borgå hösten 1891 och hörde där Larin Paraskes runosång, men för honom var det självklart att det tematiska materialet inte skulle bygga på autentiska folkmelodier. Sålunda härstammar tematiken i *Kullervo* från Sibelius egen penna. Symfonins huvudtema går i eolisk moll vilket skiljer den åt från Bruckners förebild och ger musiken dess "nordliga" ton, vad den nu sedan är för något.

Andra satsen (*Kullervos ungdom*) är vad orkesterbehandlingen beträffar den mest praktfulla. Den i början lättsamma barndomsstämningen blir allt tyngre, då Kullervo möter motgångar och blir bedragen.

Den monumentala tredje satsen, *Kullervo och hans syster* (Allegro vivace) klingar i 5/4 kalevalataktart. Som fortsättning på den vilda karelska dansen kommer manskören som berättar Kullervos historia. Satsen är dramaturgiskt sett tudelad. Efter Kullervos dialog med system återkommer kören inte för att ge satsen en inramning. Med sin omfattning bestämmer tredje satsen på ett avgörande sätt hela verkets form.

Fjärde satsen, *Kullervo drager ut i strid* (Alla marcia) är ett rätt löst rondo skrivet

enbart för orkester. Den har en stämning av återhållet raseri: Kullervo som förfört sin syster drar ut "med kraftig lurlåt, jublande i striden", som om han vigt sig åt döden och inte kunde tänka sig en annan framtid. På grund av stridsmotivet är musiken bullrande och beskrivande.

I sista satsen, *Kullervos död* (Andante), återkommer kören i sin centrala roll som berättare. I finalen upprepas första satsens repris i varierad form, vilket understrekar hur oundvikligt Kullervos öde är. Ett stråktremolo växer fram ur tystnaden och skapar en dystert stämning, då Kullervo med självmord i tankarna återvänder till platsen där han förfört sin syster. Då han griper tag i sitt svärd, startar han ett långsamt crescendo i orkestern. Här agerar kören både berättare, huvudperson och dennes svärd. Då Kullervo kastat sig på sitt svärd, hörs ett sorgspel, varefter musiken återgår till det ursprungliga Kullervotemat.

Kullervosymfonin är utan tvekan ett ungdomsverk och som sådant avviker det i hög grad från Sibelius senare numrerade symfonier inte minst genom att den är skriven för kör och solister. Den är emellertid absolut ingen ungdomssynd, eftersom musiken vittnar om full yrkeskunskap och framför allt om ett utomordentligt sinne för drama. *Kullervosymfonin* är bestämt just den starka tragedi som ämnet förutsätter.

Den blivande svärfadern, general Järnefelt sade efter uruppförandet till Sibelius: "Med *Kullervo* har du trätt i finskhetens tjänst." Och med historien som vårt vittne – den uppgiften fyllde Sibelius med större styrka än någon annan, må så vara att han gjorde det motvilligt.

Osmo Tapio Räihälä

HANNU LINTU

Hannu Lintu tillträdde som Radios symfoniorkesterns åttonde chefsdirigent i augusti 2013 och han fortsätter härmed sitt mångåriga framgångsrika samarbete med RSO. Under spelåret 2017–2018 dirigerar Lintu 20 konserter i Musikhuset och åker även ut på Europaturné med orkestern.

Före RSO var Hannu Lintu konstnärlig ledare för Tammerforsfilharmonin och chefsdirigent för Helsingborgs Symfoniorkester. Därtill har han varit förste gästdirigent för Irlands nationella orkester. Lintu samarbetar även regelbundet med Kammarorkestern Avanti! och år 2005 var han konstnärlig ledare för Avantis sommarmusik.

Under säsongen 2017–2018 dirigerar Hannu Lintu bland annat Tokyos stadsorkester, Washington National Symphony Orchestra samt symfoniorkestrarna i Dallas och Detroit. Därtill debuterar han som dirigent för Neapels filharmoniker, Singapores symfoniorkester och Hiroshimas symfoniorkester. Lintu har på sistone även dirigerat Tyska symfoniorkestern i Berlin, symfoniorkestrarna i Luzern och Galicien, Seouls filharmoniker samt orkestrarna i St. Louis, Baltimore och Toronto. Till hans allra senaste viktiga debuter hör gästspelen vid Statsoperan i Stuttgart och radioorkestrarna i Wien och Hamburg.

Hannu Lintu uppträder regelbundet även vid operafestivalen i Nyslott. Där dirigerar han Verdis *Otello* sommaren 2018. Vid Nationaloperan har han dirigerat *Parsifal*, *Carmen*, *Kung Lear*, *Tristan och Isolde* och *Tero Saarinen*s balett *Kullervo* till Sibelius musik.

NIINA KEITEL

Niina Keitel som hör till sin generations mest framgångsrika mezzosopraner är flitigt engagerad inom opera, konsertmusik och lied. Hon studerade vid Sibelius-Akademien och efter avlagd magisterexamen flyttade hon till Darmstadt i Tyskland, där hon fick sitt första internationella engagemang. Hennes roller under åren 2007–2010 i Darmstadt var bl.a. Hans (Hans och Greta), Maddalena (*Rigoletto*), Magdalene (*Mästarsångarna* i Nürnberg) samt Zephyrus (*Apollo et Hyacinthus*).

Efter engagemanget i Darmstadt arbetade Keitel i Mannheim, där hennes roller var bl.a. *Mercédès* (*Carmen*), *Lola* (*Cavalleria rusticana*) samt *Olga* (*Jevgenij Onegin*). Åren 2011–2014 sjöng Keitel vid Nationaloperan bl.a. *Judith* i *Riddar Blåskäggs borg*, *Octavian* i *Rosenkavaljeren*, *Marina* i *Boris Godunov* och titelrollen i *Carmen*.

Som gäst har Keitel sjungit vid bl.a. operorna i Frankfurt, Heidelberg och Luzern. Till hennes mångsidiga konsertprogram hör verk av Bach, Beethoven, Wagner, Sibelius och Berg. Keitel har även uruppfört ett antal nya verk, senast Paavo Heininens *Musta Kehtolaulu*.

Niina Keitel har uppträtt som solist med många symfoniorkestrar i Finland, Sverige, Frankrike och Tyskland. Vid sidan av sina solistuppträdanden är Keitel konstnärlig ledare för musikfestivalen i Lemi.

TUOMAS PURSIO

Tuomas Pursio är känd som en mångsidig sångare. Han inledde sin musikaliska karriär 1977 i kören *Cantores mino-*

res. Senare studerade han förutom vid Sibelius-Akademien även vid den internationella operastudion i Zürich. Pursio har också fått privatundervisning av Tom Krause, Laszlo Polgar och Jukka Rasilainen. Numera är Elisabeth Werres hans lärare.

Pursios sångarkarriär tog fart år 1996, då han fick pris i sångtävlingen i Villmanstrand som bästa sångare i herrklassen. Samma år engagerades han vid Deutsche Oper am Rhein i Düsseldorf. Lite senare arbetade han vid operan i Erfurt. För närvarande är Pursio engagerad vid Leipzigeroperan.

Den eftertraktade barytonen har gästspelat på bl.a. Statsoperan i Berlin och Finlands Nationalopera samt operorna i Zürich, Bern och Nizza. Därtill har Pursio uppträtt som solist med orkester förutom i Finland även i bl.a. Tokyo, Auckland och Stockholm och han gästspelar ofta vid olika festivaler, såsom operafestivalen i Nyslott och kammarmusikfestivalen i Kuhmo.

Till Pursios operaroller hör bl.a. Escamillo (Carmen), Leporello (Don Giovanni), Sprecher (Trollflöjten), Orest (Elektra), Mefisto (Faust) och Amfortas (Parsifal). Hans konsertrepertoar omfattar verk av bl.a. Bach, Mozart, Beethoven, Wagner och Weber.

POLYTEKNIKERNAS KÖR

Polyteknikernas Kör (PK) är en akademisk finsk manskör som är känd för sitt moderna och fördomsfria grepp. Med sina teknikstuderande körmedlemmar hämtar PK sin kraft ur glädjen att verka tillsammans samt viljan att leta efter och klara av nya utmaningar, något som

är en oskiljaktig del av teknologtraditionen.

Grundad år 1900 är PK alltså stigit förankrad i sina rötter och dess viktigaste grundval är landets starka nationalromantiska manskörstradition. PK sjunger huvudsakligen klassisk musik från madrigaler till nyare musik men har även en underhållningsrepertoar från inhemsk schlager till barbershop och via teknologsånger till serenader.

Kören gästtar regelbundet landets betydande symfoniorkestrar och deltar tillsammans med dem i utlandsturnéer. Sibelius Kullervo har PK framfört i de berömda europeiska konsertsalarerna, vid musikfestivalen på Kanarieöarna och även i Amerika tillsammans med Helsingfors stadsorkester, Radions symfoniorkester och utländska orkestrar. I hemlandet har repertoaren förutom Kullervo bestått av mästerverk av bl.a. Schubert, Strauss, Stravinsky och Sjostakovitj.

Saara Aittakumpu har varit körens konstnärliga ledare sedan år 2013.

EESTI RAHVUSMEESKOOR

Estlands nationella manskör, Eesti Rahvusmeeskoor, är en av de största manskörerna i världen. Den grundades 1944 av dirigenten och tonsättaren Gustav Ernesaks. Från år 2011 har kören lett av Mikk Üleoja.

Eesti Rahvusmeeskoors repertoar spänner från renässansen till nutidsmusik. Sedan grundandet har kören uppträtt runt om i världen i Europa, Israel, Förenta Staterna och Kina.

Kören spelar regelbundet in musik för Estlands rundradiobolag och gör skivor

för bl.a. Deutsche Grammophon, Sony, Alba och Virgin Classics. År 2004 belönades kören med en Grammy för inspelningen av Sibelius Cantata. Deras senaste inspelning innehåller musik av norrmannen Henrik Ødegaard.

År 2015 tilldelades Eesti Rahvusmeeskoor och Mikko Uleoja det estniska statliga kulturpriset.

RADIONS SYMFONIORKESTER

Radions symfoniorkester (RSO) är Yles orkester med uppgift är att skapa och främja finländsk musikkultur. Sedan år 2013 är Hannu Lintu orkesterns chefsdirigent. RSO:s tidigare chefsdirigenter är Toivo Haapanen, Nils-Eric Fougstedt, Paavo Berglund, Okko Kamu, Leif Segerstam, Jukka-Pekka Saraste och Sakari Oramo.

Under spelåret 2017–2018 firar RSO sitt 90-årsjubileum. Radioorkestern bestående av tio musiker uppträdde för första gången den 1 september 1927 i en studio vid Alexandersgatan 46 i Helsingfors. Några år senare inledde orkestern sin offentliga konsertverksamhet. På 1960-talet under Paavo Berglunds tid som chefsdirigent utvidgades besättningen till en fulltalig symfoniorkester.

Utöver de stora romantiska och klassiska mästerverken har RSO en hel del nutida musik på sin repertoar och orkestern uruppför årligen ett flertal nya verk som beställts av Yle. Till RSO:s uppgifter hör att spela in all finländsk orkestermusik med fulla radieringsrättigheter för

Yles arkiv. Under spelåret 2017–2018 uruppförs sex verk som beställts av Yle. Till säsongplanerna hör även tre operor som uppförs konsertant, en första egen RSO-festival och några av 1900-talets centrala violinkonserter.

RSO har spelat in verk av bl.a. Mahler, Ligeti, Eötvös, Sibelius, Hakola, Lindberg, Saariaho, Sallinen, Kaipainen och Kokkonen samt därtill premiärinspelningen av Armas Launis' opera *Aslak Hetta*. Orkesterns inspelningar har fått ett flertal pris av bl.a. BBC Music Magazine, Académie Charles Cros och MIDEM Classical Award. Upptagningen av Sibelius' Lemminkäinen och Pohjolas dotter ingick i tidskriften Gramophones Critic's Choice i december 2015. Med denna inspelning fick RSO och Hannu Lintu även det inhemska Emmapriset i kategorin Årets klassiska album 2015. Under spelåret 2017–2018 ger RSO ut skivor med verk av Sibelius, Prokofjev, Lindberg och Bartók.

RSO turnerar regelbundet på olika håll i världen. Under säsongen 2017–2018 företar orkestern en Europaturné under ledning av Hannu Lintu. RSO:s radiokanal Yle Radio 1 radierar alla orkesterns konserter. I allmänhet sänds både de inhemska och utländska konserterna direkt. På RSO:s webbsidor (yle.fi/rso) kan man lyssna på konserterna och se dem live med hög upplösning.